

2. Використання педагогічних ідей К.Д. Ушинського в освіті сьогодні <https://vseosvita.ua/library/vikoristanna-pedagogicnih-idej-kd-usinskogo-v-osviti-sogodenna-205128.html>
3. Княжева І.А. Спадщина К.Д. Ушинського в сучасній професійній підготовці майбутніх педагогів. Наука і освіта: наук.-практ. журнал, 2008. № 8–9. С. 154–158. <http://dspace.pdpu.edu.ua/handle/123456789/5787?locale=uk>

СТВОРЕННЯ СУЧАСНОГО ОСВІТЬОГО СЕРЕДОВИЩА: ПОГЛЯД КРИЗЬ ПРИЗМУ ІДЕЙ К.Д. УШИНЬСЬКОГО

Ніколаєнко Я. М.,

*науковий співробітник
відділу науково-освітніх
інформаційних ресурсів*

*Державної науково-педагогічної бібліотеки України
ім. В. О. Сухомлинського НАПН України
ORCID <https://orcid.org/0000-0002-5959-8161>*

З березня 2023 року, згідно Постанови Верховної Ради України Про відзначення пам'ятних дат і ювілеїв у 2022–2023 роках від 17 грудня 2021 року № 1982-IX, на державному рівні урочисто відзначається пам'ятна дата 200-річчя педагога, шкільного реформатора Костянтина Ушинського[1]. Подальший розвиток педагогічної думки в Україні, проектування сучасного освітнього середовища неможливо без переосмислення цінного досвіду педагогів минулого. Костянтин Ушинський (1824–1870) — видатний український педагог, основоположник педагогічної науки і народної школи.

Одним із важливих компонентів формування сучасного освітнього середовища є система впливів і умов формування особистості, а також система можливостей для розвитку особистості у соціальному та просторово-предметному оточенні. В зв'язку з цим цікаво розглянути світоглядні концептуальні засади педагогічних поглядів К. Ушинського, в основу яких було покладено: ідею народності в суспільному вихованні; вивчення рідної мови; прищеплення любові до праці; виховання почуття патріотизму; особистий приклад вчителя; опора на християнські заповіді, які є загальнолюдськими цінностями.

Головною ідеєю виступає теза про єдність навчання і виховання [5, 110–126 (446) с.]. Ушинський виходив з того, що не існує єдиної універсальної системи виховання, яка б задовольняла усі вимоги щодо виховання і була б спільною для всіх народів. Спираючись на свій історичний шлях, особливості менталітету і традиції кожна нація виробляє власну виховну систему з притаманними тільки їй ознаками.

Таким чином, робить висновок автор, національна система повинна створюватися з урахуванням історії народу та його характеру, що є досить важливим і актуальним в Україні в теперішній час.

Поєднання антропологічних наук (анатомії, фізіології і патології людини, психології, логіки, філології, географії, статистики, економіки і історії) на думку вченого, дасть можливість при організації освітнього середовища знайти методи впливу на дитину і формування її особистості. «Якщо педагогіка хоче всебічно виховати людину, то спершу повинна всебічно пізнати її» [2,148].

Важливий елемент створення сучасного освітнього середовища ми зустрічаємо в ідеї К. Д. Ушинського про народність виховання. «Народ без народності — тіло без душі, якому лишається тільки піддатися законові розкладу і знищитися в інших тілах, що зберегли свою самобутність. особливість ідеї — принцип життя» [3, 43]. Народність є сполучною ланкою, за допомогою якої нові покоління мають зв'язок з поколіннями пройдешніми. Основні положення принципу народності, за Ушинським передбачають: наявність власної національної системи виховання; врахування досвіду народу у справі виховання; особлива ідея про людину, яка відповідає народному характеру; народні вчителі. Народність веде до консолідації та формування історичної свідомості Українського народу, збереження національної пам'яті.

Основний принцип народності, на думку К. Ушинського, — виховання і навчання рідною мовою. Особистість, яка не володіє рідною мовою, коли виросте, не зрозуміє народ, його звичаї і гоніння, залишиться людиною без природнього зв'язку з Батьківщиною. «Відберіть у народу все — і він усе може повернути; але відберіть мову, і він ніколи більше вже не створить її; нову батьківщину навіть може створити народ, але мови — ніколи: вимерла мова в устах народу — вимер і народ» [4, 121–133]. Дослідження педагогічної спадщини К. Ушинського свідчить, що навчання рідної

мові має такий зміст: розвинути у дітей природжену здібність дар слова, свідоме оволодіння нею таємницями рідної мови, засвоєння граматичних законів мови в їх логічній системі.

Визначальними засобами морального виховання К. Д. Ушинський вважав особистий приклад вчителя, переконання, уміле поводження з учнями, правильний режим дня.

Отже педагогічна спадщина К. Д. Ушинського зберігає дієвість і в умовах проектування сучасного освітнього середовища, враховуючи його ідеї сучасне освітнє середовище має сприяти вихованню особистості, яка б володіла та навчалася рідною мовою, була обізнана з національною культурою, поважала українські традиції, звичаї, обряди.

ЛІТЕРАТУРА

---

1. Додаток № 2 до Постанови Верховної Ради України « Пам'ятні дати та ювілеї 2023 року» від 17 грудня 2021 року № 1982-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1982-20#Text> (дата звернення: 25.01.2023)
2. Ушинський К. Д. Людина як предмет виховання. Спроба педагогічної антропології [Текст]: / К. Д. Ушинський // Твори: У 6-ти т.— К.: Радянська школа, 1954.— Т. 5—432 с.
3. Ушинський К. Д. Про народність у громадському вихованні // Ушинський К. Д. Вибрані педагогічні твори: В 2-х т.— К.: Рад. школа, 1983.— Т. 1.— С. 43–103.
4. Ушинський К. Д. Рідне слово // Ушинський К. Д. Вибрані педагогічні твори: В 2-х т.— К.: Рад. школа, 1983.— Т. 1.— С. 121–133.
5. Ушинський К. Д. Три елементи школи [Текст]: / К. Д. Ушинський // Твори: У 6-ти т.— К.: Радянська школа, 1954.— Т. 1—446 с.